

СТАНОВИЩЕ

от

Проф. д-р Поля Голева – Институт за държавата и правото – БАН

Относно

Конституционно дело 7 от 2021 г.

Уважаеми госпожи и господа Конституционни съдии,

1. Направено е искане от Омбудсмана на Република България за обявяване на противоконституционността на чл. 143, ал. 1, изр. 2 и пар. 63 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за движението по пътищата (ЗДП).

Изтъкнати са противоречия с чл. 4, ал. 1; чл. 17, ал. 1 и ал. 3 и чл. 57, ал. 1 от Конституцията на РБ.

2. Чл. 143, ал. 1 изр. 2 ЗДВ предвижда, че моторни превозни средства (МПС) от категориите М2, М3, N 3, както и превозни средства със специално предназначение с изключение на къмпинг-автомобилите, къмпинг – ремаркетата, бронирани автомобили и превозни средства, достъпни за инвалидни колички, се регистрират САМО от юридически лица (ЮЛ), еднолични търговци или физически лица (ФЛ), регистрирани като земеделски стопани по реда на Закона за подпомагане на земеделски производители.

Законът следователно ограничава регистрацията на превозни средства от физически лица, с изключение на едноличните търговци и регистрираните земеделски производители, ако те са:

- от категория М 2 – превозни средства с повече от 8 места за сядане без мястото на водача, с технически допустима максимална маса не повече от 5 т., като освен местата за сядане може да има места за стоящи пътници;

- от категория М 3 – превозни средства с повече от 8 места за сядане без мястото на водача, с технически допустима максимална маса над 5 т. с места и за стоящи пътници;
- от категория N – превозни средства, проектирани и конструирани основно за превоз на товари;
- от категория N 3 – превозни средства от категория N с технически допустима максимална маса над 12 т.

3. Пар. 63 постановява, че за посочените превозни средства, които се притежават в нарушение на чл. 143, ал. 1, изр. 2 ЗДП, регистрацията се прекратява след 31.12.2021 г.

4. Съображението на законодателя е, че посочените превозни средства, поради своята характеристика се използват от физическите лица обичайно не за удовлетворяване на личните потребности на собственика им и членовете на неговото семейство или домакинство, а за извършване на стопанска дейност. Съществува вероятност те да се използват за нерегламентирани превози в противоречие със Закона за автомобилните превози и данъчните закони. Законодателят цели чрез това ограничение да предотврати заобикалянето на законите и нарушаването на правилата на лоялната конкуренция. Има случаи, когато, без да се регистрират като търговци, ФЛ, собственици на подобни превозни средства, на по-ниска цена привличат пътници и осуетяват или ограничават възможността превозвачите – търговци да осъществяват при нормални и равнопоставени условия транспортната си дейност. Така се изкривява пазарът на превозните услуги, увеличава се сивият сектор и има опасност да се нарушава конкуренцията в тази област, тя постепенно да премине в нерегламентирани условия. Законодателят е целял чрез отрегистриране на превозните средства, в случай че те не се притежават от търговци, да предотврати тяхното ползване за нерегламентирани превози, за търговска дейност, доколкото без регистрация те няма да могат да се използват по предназначение.

5. С разпоредбата на чл. 143, ал. 1 ЗДП гражданите не могат да регистрират МПС на свое име, а това води до невъзможност да ги ползват за движение по пътищата. След като не могат да извършват стопанска дейност, те няма да имат интерес да упражняват и правомощието на владение. След като няма да могат да използват транспортните средства, защото се налага те да излязат от движение, ФЛ нямат интерес да имат собственост върху тях. Ограничаването на правомощието на ползване прави безсмислено и правомощието на владение. Логиката е, че ФЛ ще ги продадат на лица, които имат право да ги ползват по предназначение, но поради ограничението те ще бъдат принудени да ги продават при неизгодни условия, което също така ще

наруши правомощието на свободно разпореждане със собственото имущество. Изводът е, че законът ще доведе до ограничаване на закупуването им или придобиването им по друг начин, както и до неблагоприятно засягане на правото им изгодно да се разпореждат с тях – да ги продават или отдават под наем. А правомощието на разпореждане е важна съставна част от правото на собственост, закрепено като основно имуществено право в чл. 17, ал. 1 от Конституцията. Освен това чл. 17, ал. 1 от Конституцията не допуска ограничаване на вида на вещите, които могат да бъдат обект на частна собственост. Затова следва да се констатира, че атакуваната правна уредба противоречи на чл. 17, ал. 1 от Конституцията на РБ и ограничава правото на собственост на ФЛ – нетърговци или негигирирани земеделски производители.

6.Нарушението на чл. 17, ал. 1 от Конституцията се наблюдава и в още един аспект – **ограничаване на правото на наследяване**. Конституцията изрично защитава и гарантира правото на наследяване. Последното се нарушава от чл. 143, ал. 1 ЗДП, защото превозните средства, визирани в процесната норма, реално няма да могат да се наследяват от ФЛ. Те ще бъдат служебно deregистрирани след смъртта на наследодателя, в чиято собственост са се намирили преди смъртта му и са били регистрирани на негово име. Наследниците няма да могат да ги използват дори за задоволяване на собствените си лични нужди, защото те ще бъдат служебно deregистрирани, ако наследниците не са търговци или регистрирани земеделски производители. Това драстично нарушава правото на наследяване и се доближава до принудителното отнемане на собственост в полза на държавата. Ако приживе на наследодателя тези превозни средства са осигурявали единственото препитание на децата му или на другите близки, с deregистрацията в края на 2021 г. на тях се отнема единственият източник на доходи. Ако не беше тази норма те биха могли да предоставят ползването срещу заплащане на търговец, който да извършва дейност и да изплаща възнаграждение за ползването на превозното средство.

7.Чл. 143, ал. 1 ЗДП **ограничава още и правото на договорна свобода**, защото ФЛ, които не осъществяват търговска или стопанска дейност, няма да могат да притежават всички обекти на частна собственост. Нормата създава привилегировано положение в компонентите на имуществената маса на търговците – ФЛ и ЮЛ в сравнение с ФЛ – нетърговци. По този начин се нарушава чл. 6, ал. 2 от Конституцията, който забранява да се допускат ограничения на правата или привилегиите, основани на имуществено положение. Неравенството в правното третиране на субектите намира израз и в обстоятелството, че законната норма създава неравнопоставеност между ФЛ и ЮЛ, които не са търговци. Законът предвижда deregистрация само за ФЛ – нетърговци и нерегистрирани

земеделски стопани, но не и за ЮЛ, които нямат качеството на търговци и поради своя характер не се занимават със стопанска дейност и следователно не се нуждаят от такива превозни средства. Освен ЮЛ – търговци в правната действителност има ЮЛ с нестопанска цел – сдружения и фондации, читалища, политически партии, държавни органи, общински органи, ведомства и др. Те ще бъдат поставени в по-благоприятно положение от ФЛ, дори на практика последните да се нуждаят от такива превозни средства за задоволяване на лични или на домакинството си нужди.

8. Няма забрана да се ползват превозни средства от посочените категории за удовлетворяване на собствените потребности на ФЛ и за повишаване на икономическото благосъстояние и стабилност на гражданите. Без значение е дали ФЛ са търговци или не, не трябва да се ограничава възможността те да увеличават своите вещи. Колкото повече вещи притежават ФЛ и на колкото по-висока стойност са те, толкова имущественото благополучие на ФЛ е по-голямо. Не виждам пречка ФЛ да инвестира паричните си средства в процесните превозни средства, да ги притежава в собственост, и евентуално да ги отдава под наем на търговци, които имат право да извършват превозна дейност. Възможно е самите ФЛ на един следващ етап да започнат сами да се занимават с такава дейност. Трябва да им се даде възможност те да съхраняват дотогава своите превозни средства. И накрая, няма причини да се забрани на ФЛ да ги ползват за задоволяване на лични нужди или потребности на семейството. Сега предвидената deregистрация обаче им създава пречки за това.

9. Целта на чл. 143 ал. 1 ЗДП е да се предотврати заобикалянето на забраната да се извършват нерегламентирани превози. Действително; превозната дейност и превозният договор са абсолютни търговски дейности и договор – чл. 1, ал. 1, т.5 от Търговския закон и затова лицата, които ги извършват, трябва да бъдат търговци. Такъв е и замисълът на ЗДП – да принуди само еднолични търговци и търговци – ЮЛ да притежават необходимото за тяхната дейност оръдие на производството. Въпросните превозни средства са по-нататък необходими и на земеделските производители, които се нуждаят от тях за да могат да осъществяват своята дейност.

10. За ЮЛ законът не е много прецизен, защото не всяко ЮЛ има право да осъществява стопанска дейност, а и ЮЛНЦ не са с правния статус на ЮЛ – търговци – търговски дружества, кооперации, европейските дружествени форми.

11. Законът неправилно поставя знак на равенство между обекти на частна собственост и ограничения в извършване на стопанска дейност. ЗДП може да изисква превозите с посочените в чл. 143, ал. 1 превозни средства да

се извършват само от лица, които са създадени в определена от закона правно – организационна форма – само от търговци и това не е противоправно, а дори напротив – има дейности, които се извършват само от акционерни дружества и не могат да се осъществяват от ФЛ, лични търговски дружества или дружества с ограничена отговорност – напр. застрахователна, банкова дейност и т.н. **Но законът не може да ограничава вещите, които ФЛ може да придобива и притежава.** Чл. 143, ал. 1 ЗДП не прави разлика между обект на правото на собственост и императивните изисквания за извършване на определена стопанска дейност. Неправилно ЗДП не прави разлика между притежаване на вещи и забраната за осъществява определена дейност от лица – нетърговци.

12.В заключение следва да се посочи, че чл. 143, ал. 1 ЗДП и свързаният с него пар. 63 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗДП противоречат на чл. 17, ал. 1 от Конституцията на РБ и неоправдано и противоконституционно ограничават правото на частна собственост на ФЛ, поради което би следвало да се отменят.

7.06.2021 г.

С уважение:

(Проф. д-р Поля Голева)